

Управління культури, туризму і курортів
Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека ім. М. Островського

**Науково-дослідна робота
в бібліотеках Хмельниччини**

Вип. 2

Хмельницький

Науково-дослідна робота в бібліотеках Хмельниччини. Вип. 2. / Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2008. – 28 с.

Видання висвітлює результати науково-дослідної роботи колективу обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського протягом 2006 р.

Друкується за рішенням науково-редакційної ради Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського.

Укладач: Маковська В. В.

Науковий редактор: Синиця Н. М.

Статус ХОУНБ ім. М.Островського як головної бібліотеки в регіоні визначає і її пріоритети як центру науково-дослідницької діяльності бібліотек області. Основні цілі НДР реалізуються працівниками усіх підрозділів бібліотеки спільно із соціологічним сектором.

У 2005 році працівниками бібліотеки здійснювалися дослідження за такими пріоритетними науковими напрямками:

- Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору.
- Вивчення читання та інформаційних потреб користувачів.
- Формування і використання ресурсів бібліотек.
- Створення наукової документальної бази для діяльності публічних бібліотек області.
- Удосконалення:
  - довідково-бібліографічного апарату;
  - обслуговування користувачів;
  - проведення масових заходів відповідно до запитів і інтересів користувачів.

Всього проведено 7 досліджень, в тому числі:

Комплектування публічної бібліотеки: бажане і дійсне

(Загальнообласне дослідження)

Метою дослідження стало: вивчення думки працівників відділів комплектування та подальше удосконалення фондів бібліотеки.

Завданням дослідження було: визначення відповідності бібліотечних фондів потребам читача.

Об'єктом дослідження стали працівники бібліотек, що займаються комплектуванням бібліотечних ресурсів та бібліотечні фонди.

Предметом дослідження були читацькі потреби користувачів та ступінь їх задоволення документальними ресурсами ЦБС області, а також відповідність фондів бібліотек потребам читачів.

У дослідженні взяли участь 15 ЦБС області. Було опитано всіх працівників бібліотек, які займаються комплектуванням. У ході дослідження було проаналізовано 39 анкет, за якими зроблений наступний висновок – бібліотеки комплектуються більш-менш відповідно до потреб користувачів. З відповідей видно, що недостатньо книг по навчальній програмі, в першу чергу:

- українській і зарубіжній літературі, особливо художніх творів українських і зарубіжних авторів;
- книг з історії України, всесвітньої історії;
- науково-популярні та довідкові видання універсального змісту;
- літератури гуманітарного профілю: психології, філософії, культурології, риторики, соціології;
- літератури по економіці, правознавству, документознавству.

По друге мало книг “новинок” – бестселерів, які останнім часом широко рекламуються. Це зумовлене нестачою коштів в бібліотеках.

Усі ЦБС надають перевагу виданням на українській мові, лише в двох районах у Віньковецькому та Ізяславському – українській і російській (20 % опитуваних), а у Шепетівському – українській, російській, польській, єврейській мові (7 % опитуваних). Це дуже малий відсоток, адже в бібліотеки уже приходять читачі, які знають декілька мов і можуть читати книги на мові оригіналу. Тому книг на іноземних мовах потребують усі бібліотеки області.

Загалом можна зробити **висновок**, що фонди відповідають потребам читачів лише на відсотків 60. Тому потрібно:

1. Спираючись на відповіді респондентів, переглянути методику комплектування всім бібліотекам області.
2. Звернути увагу на потреби сучасного читача.
3. При комплектуванні враховувати пропозиції усіх працівників відділів обслуговування.
4. По можливості поповнити фонди:
  - літературою по бухгалтерському обліку, правознавству, державотворенню, документознавству;

- літературою по психології, філософії, культурології, риториці, соціології;
- творами Є.Маланюка, П.Загребельного, У.Самчука, І. Квітки Основ'яненка, Т.Шевченка, І.Франка і тд.;
- виданнями зарубіжних письменників;
- сучасними романами, детективами;
- історичними виданнями;
- технічною літературою по технології деревообробки, в'язучих матеріалах, автомобільному транспорту та ін.;
- літературою по економіці, плануванню, економічними словниками;
- науково-популярними та довідковими виданнями універсального змісту.

Стан довідково-бібліографічної освіченості користувачів

(Загальнообласне дослідження)

Метою дослідження стало:

- ✓ вивчення довідково-бібліографічної освіченості потенційних користувачів бібліотеки;
- ✓ вивчення стану ДБА ЦБС області.

Завданням дослідження було: визначити перспективні напрямки, форми і методи подальшого вдосконалення довідково-бібліографічного апарату відповідно до запитів і інтересів читачів.

Об'єктом дослідження стали користувачі бібліотеки, бібліотечні працівники, довідкові видання з даної теми.

Предметом дослідження були шляхи визначення ступеня довідково-бібліографічної освіченості потенційних користувачів бібліотеки.

Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методів анкетування та аналізу статистичних даних.

Аналіз бібліотечної документації дав можливість здійснити аналіз складу ДБА бібліотек різних типів ЦБС:

- центральних;

- міських;
- сільських.

В даному аналізі відображалась:

- середня кількість довідкової літератури, що є у фондах бібліотечної системи;
- її хронологічний і галузевий склад;
- перераховані каталоги і картотеки;
- їх наповнення та хронологічні рамки.

Серед багатьох сфер бібліотечної діяльності однією з найважливіших завжди вважалася бібліографія, як структурна основа передачі інформації читачам. Вона належить до обов'язкових функцій, є засобом забезпечення права користувачів на отримання інформації про склад бібліотечних фондів, наявність в них конкретних документів на консультаційну допомогу у пошуку та відборі джерел інформації.

Водночас бібліотека як просвітня установа має пропагувати культуру читання, любов до книги, виховувати у громадськості переконання, що в світі різноманітних засобів масової інформації читання й письмо залишаються основоположним інструментом культури, здатності до освіти.

Основою інформаційної культури особистості є знання і вміння орієнтуватися в безпечному сучасному світі. Вільний доступ до інформації – особливо актуальне завдання сьогодення. Працівники бібліотек спрямовують свою роботу на задоволення бібліотечно-інформаційних читацьких потреб, формування у користувача позитивного ставлення до бібліотеки як основного джерела інформації.

Для комплексного вивчення проблеми по довідково-бібліографічному обслуговуванню читачів бібліотеки ЦБС взяли участь у загальнообласному дослідженні “Стан довідково-бібліографічної освіченості користувачів”. З цією метою було проведено анкетування читачів ЦБ і бібліотек-філій (міських, сільських), проаналізовано статистичні дані щодо роботи бібліотек в цьому напрямку.

Всього анкетуванням було охоплено:

17 ЦБС (Теодіпольська, Красилівська, Полонська, Нетішинська, Летичівська, Волочиська, Шепетівська, Славутська, Ізяславська, Старосинявська, Староконстантинівська, Вінько-

велька, Білогірська, Деражнянська, ЦБС м. Нетішин, м. Староконстянтинів, м. Шепетівка);

- проаналізовано 978 анкет;
- переглянуто і проаналізовано 17 аналітичних довідок, в яких відображений хронологічний і галузевий склад довідкової літератури в ЦБС, та наповнення і хронологічні рамки каталогів та картотек.

Підбиваючи підсумки дослідження, було зроблено **висновок**, що більша кількість респондентів, які брали участь у дослідженні – жінки (53,3% всіх опитуваних). Всього у опитуванні взяло участь 978 респондентів. У анкетуванні взяли участь користувачі Теофіпольської, Полонської, Нетішинської, Летичівської, Волочиської, Шепетівської, Славутської, Ізяславської, Старосинявської, Староконстянтинівської, Вінковоцької, Білогірської, Деражнянської ЦБС, а також користувачі ЦБС м. Нетішин, м. Староконстянтинів, м. Шепетівка. Найбільша кількість користувачів, що відвідують бібліотеки, – читачі віком від 36 до 50 років, переважно з вищою освітою. Це видно з таблиці:

Вік: до 15 років – 47 (4,8 %); 16 – 18 років – 154 (15,7 %); 19 – 25 років – 163 (16,7 %); 26 – 35 років – 175 (17,9 %); 36 – 50 років – 247 (25,3 %); за 50 років – 88 (9 %). 104 чоловіки (10,6 %) не вказали віку.	Освіта: вища – 232 (23,7 %); незакінчена вища – 66 (6,7 %); базова вища – 10 (1 %) середня – 134 (13,7 %); середня спеціальна – 185 (18 %); незакінчена середня – 44 (4,7 %). 307 чоловік (32,2 %) не вказали освіти.
---	---

За родом занять та професією опитано інженерів – 17 (1,7 %); технологів – 4 (0,4 %); педагогів, вихователів, вчителів – 163 (16,6 %); економістів, бухгалтерів – 70 (7,2 %); художників – 5 (0,5 %); зооінженерів, ветврачів – 3 (0,3 %); продавців – 16 (1,6 %); робітників, різноробочих – 11 (1,2 %); бібліотекарів – 34 (3,6 %); пенсіонерів – 12 (1,3 %); учнів – 57 (5,8 %); студентів – 84 (8,6 %); мед. працівників, акушерів – 21 (2,1 %); безробітних – 21 (2,1 %); домогосподарок – 13 (1,4 %); інші – 195 (19,9 %); не

вказали професії – 252 (25,7 %) опитуваних. Це свідчить про те, що бібліотеки відвідують користувачі різних професій, різного віку і з різним ступенем освіти. Що вказує на те, що комплектувати фонди ДБА бібліотек потрібно найрізноманітніше і якомога повніше.

Відвідують бібліотеку усі респонденти найбільше за потребою.

Найбільше користуються каталогами алфавітними – 49,8 % опитуваних; систематичними – 30,6 %; електронним – 11,1%; ніякими – 8,7%; усіма – 1,7%; не дали відповіді – 8,1 % респондентів.

Картотеками користуються :

- систематичною картотекою статей – 29,9 %;
- зведеною картотекою періодичних видань – 25,8 %;
- картотекою назв художніх творів – 20,6 %;
- іншими – 10,4 %;
- картотекою персоналій – 5,4 %;
- не дали відповіді – 8 %.

До зведеної краєзнавчої картотеки звертаються іноді – 48,7%; завжди – 15,3 %; ніколи – 11,8 % респондентів. Не дали відповіді 24,2 % респондентів.

До автоматизованої бази даних “Зведеного краєзнавчого каталогу” – аналогу карткового каталогу – звертаються 8,2 %; не звертаються 40,7 %. Інші або не дали відповіді, або вказали, що не знають, що це таке, а ще, що немає такого каталогу в бібліотеці.

Прикнижковими покажчиками вміють користуватися 49,8 % опитуваних. Труднощі при пошуку необхідної інформації не виникають у 22 % респондентів; 28,2 % респондентів не дали відповіді на дане запитання.

Респонденти користуються матеріалами ЦРІ, а саме:

а) документами влади:

- рішеннями райради;
- розпорядженнями голови райдержадміністрації користуються – 35,7 % респондентів;

б) базою даних “Хмельниччина”, що розкриває публікації про Хмельницьку область в республіканській пресі, користуються 14,9 % респондентів;

в) регіональним інформаційним порталом (змістом якого є: суспільно-політичне життя краю; природа; життєвий та творчий шлях видатних діячів Хмельниччини), користуються 17 % опитуваних. 32,4 % опитуваних не дали відповіді на дане запитання.

Наповнення матеріалом ЦРІ влаштовує – 22,5 % респондентів; не влаштовує – 16,5 % респондентів; 61 % респондентів не дали відповіді.

Серед відповідей тих, кого не влаштовує наповнення матеріалами, такі відповіді:

- недостатньо нового матеріалу з періодики;
- мало матеріалу по земельній реформі;
- немає доступу до ресурсів Інтернету;
- недостатньо матеріалу красознавчого характеру;
- мало видань про Хмельницьку область;
- мало законодавчих документів;
- недостатньо сучасних видань.

Всю потрібну інформацію отримують 44,6 % респондентів; не всю – 16,5 %.

Недостатньо інформації з:

- комп'ютерної техніки, економіки, правознавства, політології, бухгалтерському обліку;
- психології, педагогіці, філософії.

Серед інших відповідей:

- немає нових енциклопедій;
- застарілий ДБА.

Респонденти бажають відвідувати заходи по підвищенню бібліотечно-бібліографічної грамотності, а саме:

- бібліотечні уроки – 35,2 % опитуваних;
- екскурсії по бібліотеці – 19 % опитуваних;
- лекції – 17,4 % опитуваних;
- не дали відповіді 28,4 % опитуваних.

Серед інших відповідей були такі :

- не потребує ніяких занять – 14,6% усіх опитуваних;
- потребує інших занять (семінарів, методичних днів)

5,4 % всіх опитуваних.

За наслідками дослідження дано наступні рекомендації:

1. Формувати фонди ДБА всіх бібліотек, якнайрізноманітніше, адже, за даними дослідження, бібліотеку відвідують користувачі найрізноманітніших професій і різного віку, а також різним ступенем освіти.
2. Звернути увагу на створення електронних баз даних «Зведений красназничий каталог».
3. Урізноманітнити джерела наповнення фондів ЦРІ.
4. Проводити заходи по підвищенню бібліографічної грамотності.

Використання літератури на допомогу навчальному процесу (Локальна розвідка)

Мета дослідження:

- ✓ вивчити думку бібліотечних працівників ХОУНБ ім. М. Островського щодо питань обслуговування читачів літературою навчального характеру;
- ✓ виявити можливості задоволення бібліотекою сучасних запитів користувачів на навчальну літературу.

Завдання дослідження: визначити перспективні напрямки, форми і методи подальшого удосконалення обслуговування читачів, відповідно до їх запитів і інтересів.

Об'єкти дослідження – користувачі бібліотеки, бібліотечні працівники, система бібліотечного обслуговування, фонди бібліотеки.

Предмет дослідження – читацькі потреби на літературу навчального профілю, та ступінь їх задоволення інформаційними ресурсами ХОУНБ, їх думки, оцінки, пропозиції.

Практична новизна дослідження полягає в розробці рекомендацій, у висновках і узагальненнях, які направлені на задоволення інформаційних потреб користувачів, що навчаються.

Робочі гіпотези дослідження. ХОУНБ займає провідне місце в інформаційному просторі м. Хмельницького і є

конкурентноспроможною щодо задоволення інформаційних потреб користувачів, зокрема тих, хто навчається.

Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методів анкетування, бесіди з працівниками бібліотеки у відділах обслуговування, експертної оцінки (власного погляду на дану проблему). Для реалізації дослідження розроблена анкета для користувачів.

Бази дослідження.

Дослідження було проведене на базі ХОУНБ ім. М. Островського:

- відділ абонементу;
- відділ читального залу гуманітарного профілю;
- відділ мистецтв;
- відділ краєзнавства.

Підводячи підсумки анкетування, треба зазначити таке, що до бібліотеки звертаються з ціллю:

- задовольнити всі свої запити під час отримання освіти;
- самоосвіти та інтересом до громадського і політичного життя;
- отримання інформації про нову літературу; наукова робота;
- інтерес до ресурсів мережі Internet;
- особливий інтерес до певної книги, газети, журналу, теми, автора, твору;
- при нагоді поспілкуватися з цікавими співрозмовниками;
- задовольнити духовні потреби;
- цікаво провести дозвілля.

Звертаються до бібліотеки респонденти, яких цікавить:

- *історична література – 12(42,9%) усіх опитаних;*
- *юридична – 9 (32,1 %);*
- *економічна – 7 (25 %);*
- *бухгалтерська – 4 (14,3 %);*
- *банківська справа – 2 (7,1 %);*
- *менеджмент – 4 (14,3 %);*
- *маркетинг – 3 (10,7 %);*
- *педагогічна – 3 (10,7 %);*
- *філологічна – 3 (10,7 %);*

- з фінансових питань – 3 (10,7 %).

На погляд респондентів у бібліотеці недостатньо літератури:

- юридичної – 4 (14,3 %) усіх опитаних респондентів;
- наукової, розважальної, учбової – 2(7,1 %);
- музичної літератури методичного характеру – 1(3,6 %);
- релігієзнавства – 1 (3,6 %);
- економіки – 1 (3,6 %);
- нової історії – 1 (3,6 %);
- по журналістиці – 1 (3,6 %);
- по філософії – 1 (3,6 %);
- психології – 1 (3,6 %);
- медичної – 1 (3,6 %);
- по всіх темах – 1 (3,6 %);
- л-ри краєзнавчого характеру – 1(3,6%).

12(42,%) респондентів не відповіли на запитання.

Гостродефіцитною літературою за додаткову плату згодні користуватись 13(46,4%) усіх опитаних респондентів. Не згодні лише – 2(7,1%). Інші не дали відповіді, а це 46,5% опитаних, тобто більшість. Тому не можна визначити достовірної ситуації по даному питанню.

Рівнем додаткових платних послуг:
задоволені – 13 (46,4 %) усіх опитаних;
не задоволені – 3 (7,1 %);
частково задоволені – 8 (28,6 %) опитаних.

Серед відповідей на питання, що саме Вас не задовольняє в роботі бібліотек були такі відповіді:

- час очікування;
- якість;
- відсутність такої послуги, як сканування;
- висока ціна копіювання;
- відсутність музичної апаратури (немає можливості прослуховувати грамплатівки);
- немає в приміщенні кафе.

Респонденти висловлювали такі побажання:

- покращити якість ксерокса;
- придбати літературу підвищеного попиту у декількох екземплярах.

Рекомендації:

1. Укомплектувати фонд бібліотеки, у першу чергу під потреби тих, хто навчається.
2. Придбати книги, яких не вистачає, а саме за такими темами:
  - *юридичної;*
  - *наукової, розважальної, учбової;*
  - *релігієзнавства;*
  - *музичної літератури методичного характеру;*
  - *економіки;*
  - *нової історії;*
  - *по журналістиці;*
  - *по філософії;*
  - *музичної психології;*
  - *медичної;*
  - *по всіх темах;*
  - *краєзнавчої літератури.*
3. Покращити якість ксерокопіювання, по можливості надати читачам послугу сканування.
4. Поставити більше комп'ютерів для читачів.
5. Придбати літературу підвищеного попиту у декількох екземплярах.
6. Закупити музичну апаратуру для прослуховування грамплатівок у відділ мистецтва.

Аналіз ефективності проведення декади «Здоров'я нації – багатство держави»

Метою даного дослідження стало визначення ефективності проведення заходів на протязі декади та вивчення потреб реальних та потенційних користувачів бібліотеки з даної тематики.

У ході дослідження вивчалась думка фахівців (бібліотекарів ХОНУБ ім. М. Островського) щодо потреб користувачів та їх інтересу до даної літератури. Виявлялись фактори, що впливали на користування даною літературою, а також визначався ступінь задоволення запитів користувачів та якість проведення декади.

Об'єктом дослідження були користувачі бібліотеки, бібліотечні працівники, лектори запрошені на заходи, книги, довідкові, періодичні видання з даної теми. Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методів спостереження та аналізу статистичних даних.

Ефективність масових заходів не завжди визначалась кількістю виданої літератури. Тому під час дослідження важливо було простежити за реакцією аудиторії під час безпосереднього проведення заходу, кількістю відвідувань бібліотеки читачами, попитом на літературу.

Дослідження показало що:

- проведена декада стала ефективною не тільки для бібліотеки, а й для читачів;
- відвідувачі дізнались про книги, які знаходяться у фонді бібліотеки, отримали корисну інформацію від лекторів. В бібліотеку частіше стали приходити читачі, які цікавляться літературою про здоровий спосіб життя, профілактику шкідливих звичок, природничо-заповідним фондом Хмельниччини, екологічним станом нашої країни і планети в цілому. На основі даного дослідження були розроблені рекомендації. Бібліотека і надалі буде проводити подібні заходи, але вже з більш ширшою тематикою і на найактуальніші у наш час теми.

Вивчення думки бібліотекаря – шлях до вдосконалення роботи (Анкетування)

Метою анкетування було удосконалення роботи Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського.

Під час анкетування:

- вивчалась думка працівників ХОУНБ ім. М. Островського, щодо діяльності бібліотеки;
- виявлялись позитивні та негативні фактори, що впливають на діяльність бібліотеки, та подальше їх усунення.

Об'єктом анкетування стали працівники бібліотеки.

Щоб вирішити поставлене питання, було проведено анкетування бібліотекарів. Дане дослідження проводилось протягом тижня. *Під час дослідження* бібліотекарі відповідали на запитання у письмовій формі. Воно дало можливість отримати інформацію щодо діяльності бібліотеки з погляду працівників.

Аналізуючи відповіді треба зазначити, що більшу половину респондентів складали бібліотекарі, які мають стаж роботи у бібліотеці від 10 до 30 років, які досконало знають напрям своєї роботи. Тому найбільше потрібно рахуватися з їх думкою. Але й не забувати про молодих спеціалістів, адже в їх руках майбутнє нашої бібліотеки. Усі опитувані мають вищу або вищу спеціальну освіту. Отже, щоб покращити роботу бібліотеки треба врахувати таке:

- що майже всі працівники обрали професію бібліотекаря за покликом серця, тому поважають і люблять свою роботу. Лише дехто потрапив сюди випадково;
- у роботі бібліотекаря працівників нашої бібліотеки приваблює: можливість спілкуватися з людьми і бути їм корисними, можливість постійно самовдосконалюватись, любов до книги.

Але не дивлячись на все це, у працівників виникають деякі труднощі пов'язані з роботою:

- матеріально-фінансова база;
- труднощі у роботі з комп'ютером (недостатньо знань);

- не вистачає знань зі свого напряму роботи. А також такі проблеми, як міжособове спілкування, недооцінювання роботи бібліотекаря.

Лише 24% працівників задоволені ставленням користувачів до них, інші 76% не задоволені або не зовсім задоволені.

Найважливішими знаннями та навичками для бібліотекарів виявились:

- комунікативні навички;
- досконале знання свого напрямку діяльності;
- знання книжкового фонду;
- досконале знання структури читацької аудиторії та її потреб.

Серед рис характеру, які є найважливішими для подальшого розвитку бібліотечної професії, такі риси:

- творча активність;
- високий рівень ерудиції;
- інтелігентність;
- культура спілкування;
- тактовність.

В поповненні знань відчують потребу 68% працівників, а саме з питань:

- бібліографії, діловодства;
- ПК;
- досвіду роботи з обслуговування читачів у найкращих бібліотеках держави та світу;
- нормативно- правової бази бібліотеки;
- нових технологій, досконале володіння пошуком в Інтернет;
- автоматизованих бібліотечних програм.

До автоматизації бібліотечних процесів усі працівники поставились позитивно.

Аналізуючи відповіді, потрібно звернути увагу на пропозиції, які давали працівники щодо вдосконалення роботи бібліотеки:

- звернути більше уваги на поповнення бібліотечного фонду;
- підняти рівень автоматизації робочих місць на належний рівень;

- покращити матеріально-технічну базу;
- підвищення професійного рівня працівників;
- покращити культуру спілкування з користувачами;
- створення єдиної бази даних, доступ до якої буде з кожного комп'ютера;
- брати до уваги кращі приклади з досвіду роботи інших бібліотек країни й світу.

На основі підсумків були розроблені такі **рекомендації**:

- поставити комп'ютери для читачів;
- спираючись на відповіді респондентів, провести ряд занять по підвищенню знань працівників з питань, які їх цікавлять;
- звернути увагу на труднощі, які виникають у роботі і подолати їх найближчим часом;
- збільшити по можливості кількість працівників у тих відділах, де це необхідно;
- покращити стан діяльності бібліотеки в цілому, а не лише її окремих ланок.

Використання фахової преси бібліотекарями області (Лабораторний експеримент)

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки відіграють надзвичайно важливу роль в просвітницькій та навчальній діяльності. Вони є тими інститутами сучасного суспільного процесу, де надбання культури та знань подаються вільно та в найширшому розмаїтті. Для успішної діяльності бібліотеки колектив мусить знати, як працює державна та муніципальна влада і вміти співпрацювати з нею, постійно працювати над підвищенням кваліфікації у вирішенні виробничих питань. Тому і використовують бібліотекарі у вирішенні даних завдань публікації з фахової преси. А саме:

Серед журналів:

- Шкільна бібліотека;
- Бібліотечна планета;

- Бібліотечний вісник;
- Позакласний час;
- Бібліотечний форум України;
- Бібліотека.

Серед газет:

- Культура і життя;
- Урядовий кур'єр.

Серед видань ХОУНБ ім. М. Островського:

- Із серії “Сучасна бібліотека” – «Планування 200», «СНІД: світова загроза»;
- Із серії «Бібліотечному фахівцю» – «Традиції і інновації у плануванні 2006», «Публічна бібліотека, як об'єкт управління»;
- Вебліографічні покажчики:
  - Бібліотечні ресурси в Інтернеті;
  - Електронні ресурси Хмельницького. Список Web-сайтів.
- Інформаційно-методичні матеріали:
  - «Носій слова і правди». До 150-річчя з дня народження І. Франка.
- Інформаційно-методичний бюлетень по бібліотечно-бібліографічному обслуговуванню – «Методика. Пошук. Досвід»;
- Із серії «Бібліотека і влада» – «Публічна бібліотека – центр суспільного життя».
- Методичні рекомендації:
  - Бібліотека на допомогу правовій освіті.
  - Технологія стендової реклами.
- Методичні служби бібліотеки і сучасний діапазон діяльності;
- Довідково-бібліографічне видання – «Людина-легенда». До 100-річчя з дня народження Миколи Островського.
- Матеріали обласної міжвідомчої науково-практичної конференції: «Бібліотека, як міжнаціональний центр духовного надбання».
- Рекомендаційний бібліографічний покажчик «Євросоюз, та європейський горизонт України!»

Підводячи підсумки по данному аналізу, потрібно звернути увагу на літературу, яка найбільш використовується бібліотечними фахівцями, і рекомендувати її іншим. Звернути увагу на ті видання, які використовуються менше, зокрема відділами нашої бібліотеки. По можливості удосконалити їх або перевидати.

Бібліотекар наукової бібліотеки – погляд користувача (Польовий експеримент)

Метою опитування було вивчення думки користувачів, щодо професіоналізму бібліотекарів та якості функціонування відділів бібліотеки.

Під час дослідження вивчалась думка користувачів ХОУНБ ім. М.Островського щодо професіоналізму бібліотекарів. Виявлялись фактори (як позитивні, так і негативні), що впливали на функціонування всієї бібліотеки. Щоб вирішити поставлені питання, було проведене експрес-опитування користувачів бібліотеки. Опитування показало, що бібліотекар наукової бібліотеки з погляду користувача, це незамінний помічник читача. Велику роль для користувачів відіграють уміння бібліотекаря спілкуватись, оперативність обслуговування, знання запитів читача. На основі підсумків були надані *рекомендації*: більшу увагу звернути на матеріально-технічну базу бібліотеки; сприяти покращенню комфортності та естетичності у бібліотеці.

Партнерство як умова ефективності науково-дослідницької роботи обласної бібліотеки

Бібліотека на сьогодні є найбільшим інформаційним закладом в області, що корегує свої функції та напрямки діяльності відповідно до змін в суспільстві та пріоритетів споживачів інформації.

Володіючи великим інформаційними ресурсами, бібліотека активно впливає на процеси розвитку економіки, науки, освіти, культури і неухильно підвищує свою значимість і значимість свого регіону.

Характерною особливістю наукової діяльності ОУНБ ім. Островського є намагання вийти за внутрішні рамки і розширити координаційні і партнерські стосунки в сфері наукових досліджень. Дякуючи цьому, публічні бібліотеки області, а також бібліотеки інших відомств отримують можливість взяти участь у загальнообласних та всеукраїнських дослідженнях і зайняти відповідне місце серед закладів, що займаються НДР.

Нашими партнерами по дослідницькій діяльності є бібліотеки всіх міністерств і відомств розташовані на території області. Яскравим взірцем такої діяльності є проведення обласної міжвідомчої науково-практичної конференції **«Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору»**.

На конференції представники різних бібліотек – від сільських до обласних наукових – розглянули актуальні для бібліотечної спільноти регіону теми:

- Модернізація бібліотечних технологій;
- Фахова підготовка спеціалістів для бібліотек;
- Бібліотечне краєзнавство;
- Інформатизація бібліотек та ін.

За матеріалами конференції видано **збірник**:

Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору: Матеріали обл. міжвід. наук.-практич. конф. 26 верес. 2006. – Хмельницький, 2006. – 94 с.

Обласна бібліотека проводить науково-організаційну, в тому числі і координаційну роботу, допомагаючи спеціалістам ЦРБ області в проведенні власних досліджень. Робота бібліотек базується на глибокому вивченні особистості читача, його потреб і запитів. А тому соціологічне вивчення в бібліотеках – це не формальність, а нагальна потреба. Вони сприяють оптимальному формуванню фонду, поліпшенню бібліотечного обслуговування.

Цікаві результати щодо динаміки читання дали соціологічні дослідження, які проводились у бібліотеках *Кам'янець-Подільської РЦБС*.

Мета дослідження – визначення способу життя сучасної молоді, найважливіших цінностей і пріоритетів у їхньому житті. Досліджувалися такі питання, як:

- визначеність своїх життєвих цілей і планів;
- до чого ви більш за все прагнете у житті;
- ознаки життєвого успіху.

Всього опитано 230 користувачів. Вік більшості респондентів – до 25 років. Серед учасників анкетування в сільських населених пунктах переважають особи чоловічої статі.

Щодо соціальної приналежності респондентів, більшість становлять учні – 81,8 %, студентів нараховується – 14,8 %, інші – 3,4 %.

Відповідаючи на запитання анкети, читачі визначали свій спосіб життя. Більшість опитаних (54,7 %) ще не визначили свої життєві цілі і плани, мало думали над цим. Добре уявляють їх – 22%, частково – 11 %, інші (13 %) ще не можуть відповісти.

У відповідях на запитання: до чого Ви більш за все прагнете у житті? Знайшли відображення життєві цінності і прагнення читачів.

Якщо (40,1 %) прагнуть до створення гарної сім'ї, щасливого особистого життя (8 %), то до особистої свободи прагнуть (49,7 %) опитаних. Лише 2,2 % молоді хочуть самовдосконалення, задоволень, можливості реалізувати свої здібності, інтересної, творчої роботи.

З'ясувалося, що більшість опитаних (64,2 %) вважають для себе ознаками життєвого успіху – виділитися серед всіх, мати щось, чого немає в інших, досягти матеріального благополуччя, стати багатим. 35,5 % опитаних бажають бути не гіршими від інших, і лише 0,3 % не могли дати відповідь на це запитання.

Виходячи з отриманих під час дослідження даних, можна зробити ряд *висновків*:

- сучасна молодь ще не занадто добре визначилась у своїх життєвих цілях і планах на майбутнє;

- **найголовнішим у житті для неї є особиста свобода і високий матеріальний рівень життя.**

Наступне соціологічне дослідження, яке проводилось у звітному році в бібліотеках району – *локальна розвідка* на тему: **“Вільний час, відпочинок”**, результати якого показали, чим займаються юнаки та дівчата у вільний від навчання час.

У розвідці взяли участь 286 респондентів – користувачі сільських бібліотек-філій.

Серед опитаних користувачів переважають учні шкіл (55,5%), далі йдуть студенти вузів (18,1 %). Решту респондентів складають працююча молодь (5,9 %) і юнаки та дівчата, які тимчасово не працюють (20,5 %).

На запитання «На що Ви витрачаєте свій вільний час найчастіше?» – 43,0 % опитаних відповіли – “дивлюся телевізор”, “граю у комп’ютерні ігри”, “слухаю музику”; 42,9 % – “спілкуюсь з друзями”, “проводжу час з близьким другом (подругою)”; “читаю книги” – 11,2 %; “читаю газети, журнали” – 2,9 %.

“Що Вам подобається читати?” – відповіді респондентів свідчать, що 79,2 % користувачів полюбляють читати триллери, детективи, фантастику, 7,8 % – пригодницькі та любовні романи, історичні твори; 4,6 % – збірки анекдотів, комікси, і решта (8,4 %) – практично не читають.

Дослідження зафіксувало, що енциклопедичні видання, науково-популярну літературу, поезію, молодь не читає. Це саме стосується і періодичних видань, зокрема газет, та творів філософської тематики.

Називаючи улюблених вітчизняних і зарубіжних письменників, респонденти виділили: М.Рильського, С.Руданського, П.Тичину, І.Франка, Т.Шевченка; О.Дюма, Д.Чейз, А.Крісті, Д.Стіл.

Районною бібліотекою та бібліотеками-філіалами **Волоцької ЦБС** було проведено соціологічне дослідження на тему: **“Читацькі потреби та стан їхнього задоволення”**.

Основна *мета* соціологічного дослідження – дізнатися, чим цікавляться, що читають користувачі, які улюблені письменники, яким жанрам літератури вони надають перевагу.

Дослідження проходило в три етапи:

- підготовчо-організаційний;
- масове збирання та опрацювання”;
- аналіз і підготовка висновків.

Анкета включала 10 запитань, на які користувачам бібліотеки пропонувалося відповісти, а саме:

1. Чи любите Ви читати книги?
2. Яким літературним жанрам Ви надасте перевагу?
3. Яка література Вас цікавить більше?
4. Література якої тематики Вам до вподоби?
5. Порадьте улюблені книги, авторів своїм друзям, знайомим.

6. Чи задовольняє Ваші читацькі потреби фонд нашої бібліотеки?

7. Якщо “ні”, то чому?

8. Що на Вашу думку необхідно для покращення задоволення читацьких запитів?

9. Якою на Вашу думку має бути сучасна бібліотека?

10. Повідомте про себе, будь ласка, деякі дані.

Кількість опитаних 69 чоловік, із них за віком:

15–22 р. – 7 чол.

23–35 р. – 18 чол.

36–50 р. – 3 чол.

51–65 р. – 32 чол.

66–70 р. – 8 чол.

71–80 р. – 1чол.

За освітою: вища – 16 чол.

середня спеціальна – 17 чол.

середня – 36 чол.

Кількість опитаних: 1) учні СШ – 3 чол.;
2) студенти – 5 чол.;
3) колгоспники – 3 чол.;
4) спеціалісти с / б – 6 чол.;
5) службовці – 40 чол.;

6) робітники – 10 чол.;

7) інші – 2 чол.

Більшість опитаних користувачів – жінки, які надають перевагу читанню романтичних романів.

Улюбленими авторами є класики зарубіжної літератури: О.Дюма, В.Гюго, Д.Лондон, А.Крісті, В.Пікуль, Д.Чейз, Ш.Бронте; з української літератури – В.Собко, І.Ле, О.Гончар, О.Лупій.

Аналіз відповідей показав, що у бібліотеках користувачі повинні мати сприятливі умови як для роботи, так і для проведення свого дозвілля, а це:

- затишні зали із сучасним інтер'єром;

- високий рівень послуг, який дає можливість доступу до різноманітних інформаційних джерел.

Головними функціями бібліотеки на думку респондентів є:

- освітня;

- довідкова;

- просвітницька.

Для задоволення потреб читачів бібліотекам необхідно:

- якісно укомплектувати фонди;

- оптимально забезпечити їх джерелами інформації;

- удосконалити систему обслуговування користувачів, комп'ютеризація та підключення до мережі Інтернет;

- матеріально-технічно забезпечити бібліотечні заклади.

З відповідей опитаних респондентів видно, що бібліотека – інформаційний центр, який забезпечує кожному користувачеві доступ до інформації, ідей, знань.

Працівниками Городоцької ЦБС “Задоволення читацьких потреб на книгу та інформацію”, щорічне експресдослідження **“Найбільш популярні твори 2006 року”**, які засвідчили, що значне місце серед читацьких вподобань займають українські автори: І. Багрянний, О. Кобилянська, О. Забужко, У. Самчук, М. Матіос, К. Мотрич.

Користуються популярністю твори зарубіжних письменників, таких як М. Булгаков, Д. Донцова, Д. Стіл, О. Марініна, А. Крісті, К. Маккалоу, А. Мердок.

Організаційно-методичний та інформаційно-бібліографічний відділ провів аналітичне дослідження **“Роль бібліотеки в житті сільського населення”**, маркетингове дослідження **“Які платні послуги можуть надаватися в бібліотеках”** та анкетування **“Вивчення інформаційних потреб користувачів центрів регіональної інформації”** (ЦРБ, бібліотеки-філіали). Метою даного анкетування стало виявлення реальних інтересів, стану та подальшого удосконалення обслуговування читачів.

В *Деражнянській РЦБС* було проведено соціологічні дослідження **“Вивчення складу читачів та їх інтересів”**, **“Книжковий фонд центральної бібліотеки і задоволення потреб користувачів”**.

Поверненню до бібліотеки читачів, які з різних причин перестали її відвідувати, сприяє телефонне опитування **“Втрачений читач”**. В бібліотеках системи проводились бліц-опитування **“Чи задовольняє Вас фонд нашої бібліотеки?”**, **“Чи влаштовує Вас обслуговування в бібліотеці?”**, **«Краща книга року»**.

В *Красилівській ЦБС* проведено анкетування **“Інформаційні потреби представників місцевої влади та можливостей їх задоволення”**, виявлено і уточнено абонентів індивідуальної інформації, визначено теми: **“Законодавчі основи місцевого самоврядування та державного управління”**, **“Етика держслужбовця”**, **“Нове в законодавстві України”**. Протягом року проводилось інформаційне забезпечення користувачів за темою: **“Підвищення обізнаності громадськості з питань Європейської інтеграції”**. Для цього було оформлено інформаційний куток **“Євросоюз та європейські горизонти України”**, організовано компакт-виставку, підготовлено дайджест **“Україна і Європейський союз”**.

Для проведення маркетингового дослідження **“Бібліотечне обслуговування сільського населення”** у *Ярмолинецькій ЦБС*, було охоплено 10 бібліотек-філій. Проаналізувавши анкети, можна зробити **висновок**, що більшістю читачів сільських бібліотек є пенсіонери і безробітні, невелика кількість – спеціалісти різних галузей. 30 % серед опитуваних користувачів мають

домашні бібліотеки, які укомплектовані тільки невеликою кількістю художньої літератури. Більшість читачів відвідують сільську бібліотеку тільки по святах.

Різносторонньою залишається тематика читаної літератури. Так, для учнів і студентів читання необхідне для навчання, працівників сільського господарства та домогосподарок цікавить історію рідного краю, медичних працівників – література з питань нетрадиційної медицини.

Книги і читання для користувачів сільських бібліотек є відпочинком та допомагає відповісти на важливі для них питання. В міркуваннях сучасних сільських мешканців, бібліотека для них є центром спілкування, хоча їх не влаштовують несучасні приміщення, які тільки облаштовані під бібліотеку, та застарілі книжкові фонди.

Зміст

«Комплектування публічної бібліотеки: бажане і дійсне» (Загальнообласне дослідження)	3
Стан довідково-бібліографічної освіченості користувачів (Загальнообласне дослідження)	5
Використання літератури на допомогу навчальному процесу (Локальна розвідка)	10
Аналіз ефективності проведення декади «Здоров'я нації – багатство держави»	14
Вивчення думки бібліотекаря – шлях до вдосконалення роботи (Анкетування)	15
Використання фахової преси бібліотекарями області (Лабораторний експеримент)	17
Бібліотекар наукової бібліотеки – погляд користувача (Польовий експеримент)	19
Партнерство як умова ефективності науково-дослідницької роботи обласної бібліотеки (Соціологічні дослідження ЦРБ області)	19

Науково-аналітичне видання

**Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини**

Відповідальна за випуск:

Н. М. Синиця

Укладач:

В. В. Маковська

Комп'ютерна верстка, макетування:

Ю. М. Підгайна

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі
Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського